

Volume 23, Issue 1

June 2025

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696

<http://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap>

COMMENTARY

received 2024-10-11

accepted 2025-04-01

published online 2025-06-30

Glosa krytyczna do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 23 czerwca 2022 roku (sygn. akt. I Aca 184/22)

Critical commentary on the judgment
of the Appellate Court in Lublin dated 23 June 2022
(case no. I ACa 184/22)

PIOTR ŁEBEK

Kancelaria Radców Prawnych Hryniów, Łebek i Wspólnicy
plebek@hryniowielek.pl

Citation: Łebek, Piotr. 2025. Glosa krytyczna do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 23 czerwca 2022 roku (sygn. akt. I Aca 184/22). *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 23(1): 161–175. DOI: 10.25167/osap.5493

Abstract: The judgment commented on contributes to the ongoing scholarly discourse regarding the necessity of developing coherent and transparent standards for assessing allegations of arbitrator bias within sports arbitration proceedings. In addressing this multifaceted issue, two central questions emerge: firstly, whether any concern raised regarding an arbitrator's potential lack of impartiality should automatically constitute sufficient grounds to set aside an arbitral award, and secondly, to what extent the internationally recognized IBA Guidelines on Conflicts of Interest can be effectively employed to assess arbitrators' independence in sports-related disputes. It is argued that the mere assertion of partiality does not justify overturning a rendered arbitration decision. It is rather a comprehensive, case-specific analysis of the arbitrator's conduct within the broader factual and procedural context that is imperative. In this regard, the IBA Guidelines assume particular significance, as they offer a structured, objective, and widely accepted methodological framework for evaluating potential conflicts of interest. Achieving an equilibrium between the procedural safeguards afforded to parties and the principle of arbitral award finality is paramount. Enhancing transparency and expanding disclosure obligations bolster confidence in arbitration, thereby facilitating the expeditious and equitable resolution of sports-related disputes.

Keywords: petition for the reversal of an arbitration tribunal's decision, impartiality and independence of arbitrators, lack of impartiality statements, sports arbitration, setting aside an arbitration tribunal's decision

Abstrakt: Głosowane orzeczenie stanowi ważny głos w dyskusji o potrzebie wypracowania jednolitych i transparentnych kryteriów oceny zarzutów dotyczących bezstronności arbitrów w postępowaniach arbitrażowych prowadzonych w obszarze sportu. W kontekście analizowanego problemu pojawiają się kluczowe pytania: czy każda wątpliwość co do możliwej stronniczości arbitra może stanowić skuteczną podstawę uchylenia wyroku sądu polubownego?; w jakim stopniu międzynarodowe Wytyczne IBA dotyczące konfliktu interesów mogą mieć zastosowanie do oceny niezależności arbitrów w sporach sportowych? Samo podniesienie zarzutu dotyczącego bezstronności nie może automatycznie prowadzić do uchylenia wydanego rozstrzygnięcia – konieczna jest każdorazowo pogłębiona ocena zachowania arbitrów w kontekście całokształtu okoliczności sprawy. W tym zakresie szczególne znaczenie mają Wytyczne IBA, które oferują uporządkowaną i obiektywną podstawę do oceny potencjalnych konfliktów interesów. Kluczowe jest wyważenie gwarancji procesowych stron z zasadą stabilności wyroków arbitrażowych. Większa transparentność i rozbudowane obowiązki informacyjne wzmacniają zaufanie do arbitrażu, sprzyjając sprawnemu i sprawiedliwemu rozstrzygnięciu sporów związanych ze sportem.

Słowa kluczowe: skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego, bezstronność i niezależność arbitrów, brak oświadczeń o bezstronności, arbitraż sportowy, uchylenie wyroku sądu arbitrażowego

1. Wprowadzenie

Głosowany wyrok dotyczy skargi trenera klubu sportowego o uchylenie wyroku sądu polubownego powołanego przez polski związek sportowy do rozpatrywania sporów majątkowych ze stosunków cywilnoprawnych zachodzących między trenerami i członkami sztabu szkoleniowego a klubami uczestniczącymi w rozgrywkach ligi zawodowej. We wniesionej przez skarżącego skardze zarzucano zapadłemu wyrokowi naruszenie art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. sprzeczność z podstawową zasadą porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, jaką jest prawo do bezstronnego i niezależnego sądu.

2. Stan faktyczny

17 lutego 2020 skarżący zawarł z Klubem Sportowym Piłki Ręcznej „Azoty-Puławy SA” umowę o świadczenie usług trenerskich. Sponsorem tytularnym klubu była spółka Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” SA, która należała do Grupy Kapitałowej Azoty.

W dniu 26 marca 2021 roku Klub rozwiązał przed czasem kontrakt ze skarżącym, uzasadniając decyzję brakiem realizacji określonych w Kontrakcie celów sportowych, tj. niezakwalifikowaniem się do półfinału Pucharu Polski.

16 kwietnia 2022 roku skarżący wniósł pozew o zapłatę do Sądu Polubownego do spraw Piłki Ręcznej przy Polskim Związku Piłki Ręcznej, w którym

wskazał, że zawarty przez strony Kontrakt był umową na czas określony i mógł ulec wcześniejszemu rozwiązaniu wyłącznie z przyczyn wyraźnie w Kontrakcie określonych. Powód podkreślił, że w okresie trwania Kontraktu nie dopuścił się jakiegokolwiek naruszenia uzasadniającego rozwiązanie Kontraktu ze skutkiem natychmiastowym.

W toku postępowania strony, w tym skarżący, wskazali po jednym arbitrze, jak również arbitrów zastępczych, a Przewodniczący Sądu Polubownego wybrał trzeciego arbitra przewodniczącego, na którego powołał arbitra zastępczego wskazanego przez pozwany klub.

3 grudnia 2022 roku Sąd Polubowny oddalił powództwo trenera o zapłatę, wskazując, że pozwany klub był uprawniony na podstawie kontraktu do jego rozwiązania ze względu na brak osiągnięcia wyników sportowych. W pkt. 21 i 23 wyroku Sąd Polubowny uznał, że: „21. Strony nie określiły jednak zamkniętego katalogu przypadków spraw stanowiących rażące naruszenie umowy”, wskazując jednocześnie w § 3 ust. 1 c), że „Trener przyjmuje do wiadomości, że Klub zawiera Umowę z uwagi na udział zespołu seniorskiego w rozgrywkach Superligi (...) oraz, co ważne, że klub oczekuje, że w okresie obowiązywania Umowy osiągnięte zostaną następujące »cele sportowe« (...) 23. Oczekiwanie Pozwanego, jako profesjonalnego klubu piłki ręcznej było jasne i z dniem odpadnięcia z Pucharu Polski doszło do jego niespełnienia, a w konsekwencji naruszenia obowiązku trenera z § 3 ust. 1 lit. b Umowy, tj. obowiązku realizacji celów w oparciu o plany klubu, które określał m.in. wspomniany §3 ust. 1 lit. c. (»Klub oczekuje«)».

Zarówno w ustnych, jak i pisemnych motywach (uzasadnieniu) Sąd Polubowny nie wskazał, że brak uwzględnienia powództwa skarżącego miał związek z prawem klubu do natychmiastowego rozwiązania umowy w przypadku utraty sponsora tytularnego. Wyłączną podstawą oddalenia powództwa był brak osiągnięcia celów sportowych postawionych przed skarżącym jako trenerem.

W toku sprawy strony nie kwestionowały właściwości Sądu Polubownego, jak również braku bezstronności lub niezależności arbitrów, w tym skarżący jako powód nie podniósł na żadnym etapie zarzutu niezgodności z prawem co do ustalonego składu Sądu Polubownego i wskazania w jego skład przez przewodniczącego Sądu Polubownego arbitra przewodniczącego, który był arbitrem zastępczym wskazanym przez pozwanego.

W wywiezionej w dniu 28 lutego 2022 roku skardze o uchylenie wyroku Sądu Polubownego skarżący podniósł, że w toku postępowania arbitrzy Sądu Polubownego nie złożyli pisemnych oświadczeń o bezstronności i niezależności, a arbiter przewodniczący składu również nie ujawnił w toku postępowania, że świadczył od 2018 jako radca prawny i profesor prawa usługi stałego doradztwa prawnego na rzecz spółki Elektrownia Puławy sp. o.o., w której sponsor tytularny pozwanego klub Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” Spółka

Akcyjna miała 100 proc. udziału w kapitale zakładowym, a która to następnie 2 stycznia 2019 roku została połączona ze spółką Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” SA.

W toku postępowania o uchylenie wyroku Sądu Polubownego Sąd Apelacyjny w Lublinie wezwał Sąd Polubowny do przedłożenia akt sprawy arbitrażowej, wyznaczając w wezwaniu z dnia 21 marca 2022 roku siedmiodniowy termin na wykonanie zobowiązania, a następnie 18 maja 2022 roku precyzując zarządzenie poprzez żądanie przedłożenia akt w oryginale. W przypadku drugiego wezwania Sąd Apelacyjny w Lublinie nie określił terminu.

W dniu 23 czerwca 2022 roku Sąd Apelacyjny w Lublinie wydał wyrok uchylający wyrok Sądu Polubownego bez oczekiwania na wykonanie wezwania z dnia 18 maja 2023 roku, które to nastąpiło 25 czerwca 2022 roku i zawierało oryginały oświadczeń o bezstronności arbitrów w sprawie. W aktach przesłanych na pierwsze wezwanie nie przesłano oświadczeń o bezstronności.

3. Stanowisko Sądu Apelacyjnego

W głosowanym orzeczeniu Sąd Apelacyjny w Lublinie uznał, że doszło do naruszenia art. 1174 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim „brak złożenia oświadczenia w trybie art. 1174 § 1 k.p.c. stanowi rażące naruszenie powyższego przepisu prowadzące do uchylenia wyroku Sądu Polubownego”. W tym kontekście Sąd Apelacyjny w Lublinie zwrócił uwagę na brak ujawnienia w toku sprawy okoliczności dotyczących relacji jednego arbitra – przewodniczącego, z głównym sponsorem klubu, który był pozwanym w sprawie, a które to w ocenie Sądu skutkowało pozbawieniem strony powodowej możliwości weryfikacji tej okoliczności w trybie art. 1176 § 3 i 4 k.p.c., a więc możliwości złożenia wniosku o wyłączenie arbitra przez sąd powszechny.

Ponadto Sąd Apelacyjny w Lublinie uznał, że w związku faktem, że przewodniczący Sądu Polubownego wskazał na trzeciego arbitra osobę wskazaną przez pozwanego jako arbitra zastępczego, doszło do wskazania przez pozwanego dwóch arbitrów przy wyłącznie jednym arbitrze wskazanym przez skarżącego.

4. Analiza głosowanego wyroku

4.1. Uwagi wstępne

Zapadły wyrok należy uznać za wadliwy nie tylko co do poczynionych ustaleń w przedmiocie złożenia przez arbitrów oświadczeń o bezstronności, ale przede wszystkim co do błędnej wykładni pojęcia bezstronności i niezależności, o której mowa w art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. Pomijając kwestie formalne i to, czy

Sąd Apelacyjny w Lublinie w sposób prawidłowy zastosował art. 248 k.p.c., tj. w przypadku drugiego wezwania do uzupełniania akt sprawy wezwał Sąd Polubowny do przedłożenia oryginałów akt (a nie jak wcześniej ich elektronicznego odwzorowania) bez wyznaczenia terminu do wykonania zobowiązania i wydania wyroku bez odczekania na wykonanie zobowiązania (art. 248 k.p.c.), z punktu widzenia oceny zapadłego rozstrzygnięcia za kluczowe należy uznać odpowiedzi na następujące dwa pytania:

1. Czy w przypadku braku dowodu złożenia oświadczeń o bezstronności automatycznie dochodzi do naruszenia klauzuli porządku publicznego rozumianej jako brak bezstronnego sądu?

2. Czy ustalone w toku postępowania skargowego fakty o rzekomym powiązaniu arbitra przewodniczącego ze sponsorem tytularnym pozwanego klubu sportowego czyniły tegoż arbitra stronniczym lub przez fakt braku ww. oświadczeń pozbawiły strony prawa do złożenia rzeczzonego w sprawie wniosku o wyłączenie arbitra, co samo w sobie stanowi naruszenia klauzuli porządku publicznego w zakresie bezstronności?

Uzasadnienie głosowanego wyroku nie udziela odpowiedzi na zasygnalizowane problemy, a jeśli już to czyni, to pomija złożony charakter postępowania o uchylenie wyroku sądu polubownego i powszechnie stosowane, jako *soft law* lub *lex mercatoria*, Wytyczne IBA dotyczące konfliktu interesów w międzynarodowym arbitrażu, stanowiące międzynarodowy standard dla oceny konfliktu interesów w arbitrażu handlowym (Bogucka 2010: 740; Tomaszewski: 251, 256; Wiśniewski: 1976; Gessel-Kalinowska vel Kalisz 2008: 21; Szumański 2011: 183). Powyższe wytyczne, jak również ustalone w doktrynie i orzecznictwie kryteria dotyczące bezstronności i niezależności arbitra (stosowania *per analogia* art. 48 i 49 k.p.c.) mają szczególne znaczenie w świetle recypowanego w 2005 roku do Kodeksu postępowania cywilnego art. 2 ustawy wzorcowej UNCITRAL (Szumańska 2011: 176, 197). Przepis ten posługuje się ogólną klauzulą dotyczącą wymogu bezstronności i niezależności arbitrów, co podkreśla konieczność przestrzegania tych zasad w każdym postępowaniu arbitrażowym (Wiśniewski 1975)

Dla finalnej oceny głosowanego wyroku kluczowe jest to, czy brak ujawnienia okoliczności rzekomo mogących świadczyć o bezstronności arbitra można każdorazowo w toku złożonej skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego sprowadzić – jak to wskazał Sąd Apelacyjny w Lublinie – do argumentu, że subiektywne przekonanie arbitra o nieistotności danej okoliczności jest bez znaczenia (I CSK 535/09), a brak złożenia oświadczeń, o których mowa w art. 1174 k.p.c., niewątpliwie pozbawia skarżącego możliwości złożenia wniosku o wyłączenie arbitra (Pruś 2020). Taki pogląd nie tylko nie uwzględnia obowiązującej w arbitrażu handlowym deontologii wyznaczonej między innymi Wytycznymi IBA, ale opiera się na założeniu, że oświadczenie o bezstronności

oznacza, że przyszedł arbitrer przed przyjęciem nominacji nie ma prawa dokonać oceny bezstronności w zakresie m.in. przypadków z tzw. Zielonej Listy Wytycznych IBA (Bogucka 2010: 755), które to nie obligują go do ujawnienia w oświadczeniu o bezstronności wskazanych tam okoliczności.

Pomimo istniejącego w praktyce arbitrażowej usus co do ujawnienia w składanych przez arbitrów oświadczeniach o bezstronności wyłącznie tych okoliczności, które w ich subiektywnej ocenie uważają za potencjalnie istotne, wśród przedstawicieli doktryny prawa i w środowisku arbitrów przeważa jednak pogląd o zasadności jak najszerzego odniesienia się przez arbitra w składanym oświadczeniu do wszystkich okoliczności, które choćby potencjalnie (nawet w oczach osoby nieracjonalnej) mogłyby podważać bezstronność arbitra (Asłanowicz 2019: 260).

Odnotować należy w tym względzie pogląd A. Szumańskiego, który wskazuje (na przykładzie braku wiedzy o istnieniu innych toczących się postępowań arbitrażowych), że należy przyznać prymat obowiązowi ujawniania okoliczności mogących wywoływać uzasadnione wątpliwości co do niezależności i bezstronności ze względu na ryzyko wyłączenia arbitra w końcowych stadiach postępowania arbitrażowego w sytuacji, gdyby ta sprawa wyszła na jaw przed wydaniem wyroku (Szumański 2015: 434). Powyższe stanowisko wspiera Ogólny Standard nr 3 (c) Wytycznych IBA, który stanowi, że wszelkie wątpliwości co do tego, czy arbitrer powinien ujawnić określone fakty lub okoliczności, należy rozstrzygać na korzyść ujawnienia (Bogucka 2010: 745). Należy również zwrócić uwagę – jak wskazuje A. Wiśniewski – na rolę wątpliwości dotyczących osoby arbitra oraz na różnicę pomiędzy zwrotem przypuszczającym „mogłyby wzbudzić wątpliwości” w § 1 i stanowczym „budzą uzasadnione wątpliwości” w art. 1174 § 2 k.p.c.: „Po pierwsze (...), do wyłączenia arbitra wystarczają same wątpliwości, byle rzeczowo uzasadnione. Nie ma potrzeby udowadniania mu stronnictwa lub zależności; takie wymaganie szłoby znacznie za daleko, sędzia bowiem ma nie tylko być uczciwy, ale i niepodieczany (*iudex insuspectus*)”; „Po drugie, obowiązek ujawnienia obejmuje więcej okoliczności niż te, które ostatecznie mogą być podstawą wyłączenia. Wyłączenie jest efektem decyzji zespołu orzekającego, organu nominacji zastępczej lub sądu podjętej po przeprowadzeniu zobiektywizowanej (dokonywanej z punktu widzenia rozsądnego uczestnika obrotu) oceny charakteru zarzucanych okoliczności, natomiast przy ujawnianiu ewentualnych podstaw do powzięcia wątpliwości arbitrer musi brać pod uwagę subiektywną wrażliwość stron oraz to, że nieujawnienie potencjalnego źródła wątpliwości może uzasadnić brak zaufania do jego niezależności, nawet gdyby same zatajone okoliczności wystarczająco go nie uzasadniały. Z tego też względu arbitrer może poinformować o istnieniu dawnych lub odległych powiązań ze stroną albo jej

pełnomocnikiem, a zarazem oświadczyć, że we własnym przekonaniu pozostaje niezależny i bezstronny” (Wiśniewski 2011).

Uprzedzając nieznacznie dalsze uwagi, trudno zgodzić się z twierdzeniem, że sam fakt braku złożenia pisemnych oświadczeń o bezstronności (np. złożonych ustnie) stanowi *a priori* naruszenie klauzuli porządku publicznego, nawet jeśli mogło, jak stanowi art. 1206 §1 pkt 4) k.p.c., dojść do niezachowania zasad postępowania przed tym sądem w zakresie zachowania ustawowej formy pisemnej takiego oświadczenia. Po pierwsze, jak wskazuje A. Wiśniewski, „nie ma w Kodeksie postępowania cywilnego ani większości obcych systemów prawnych prawa krajowego wyraźnej podstawy prawnej do skonstruowania normy zakazującej w jakiegokolwiek sytuacji wykonywana funkcji arbitra pod sankcją nieważności czy bezskuteczności” (Wiśniewski 2008: 1965). Po drugie, taki pogląd nie uwzględnia, że celem wprowadzenia art. 1174 § 1 k.p.c. – jak wskazano w uzasadnieniu do ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów, wzorowanego na regulaminach stałych sądów polubownych – było zapobiegnięcie toczeniu się postępowań arbitrażowych w sytuacji tzw. konfliktu interesów. Nie oznacza to jednak, że arbiter nie może orzekać w sytuacji konfliktu interesów, w szczególności w sytuacji, w której strony postępowania wiedziały o konflikcie i nie złożyły wniosku o wyłączenie arbitra. Zarówno w doktrynie (Pietkiewicz 2008: 147), jak i w orzecznictwie (sygn. akt. C III 1254/35) podkreśla się, że nie jest dopuszczalne podniesienie kwestii wyłączenia arbitra dopiero w skardze o uchylenie wyroku sądu polubownego.

Bezsprzecznie jaskrawe naruszenie obowiązku bezstronności i niezależności może – mając na uwadze obowiązującą również w polskim systemie prawnym zasadę *nemo in re sua iudex* – skutkować z urzędu uchyleniem wyroku arbitrażowego lub odmową jego uznania albo stwierdzenia wykonalności (Wiśniewski 2008: 1965; Szumański 2011: 179, 182). Nie wyłącza to jednocześnie obowiązku oceny zgłoszonego zarzutu przez pryzmat nadużycia prawa i działania w złej wierze (*contra factum proprium*) (Wiśniewski 2008: 1986).

Powyższe wydaje się potwierdzać Sąd Okręgowy w Warszawie (sygn. akt. XX GC 609/11), w którym to za skuteczny uznano zarzut braku bezstronności części arbitrów, aczkolwiek nie poprzestając wyłącznie na stwierdzeniu braku oświadczeń, ale dokonując merytorycznej słusznej oceny istnienia konfliktu interesów arbitrów, z czym nie można zgodzić się w głosowanym wyroku.

4.2. Uwagi szczegółowe

Bez wątpienia należy uznać, że arbitrem może być wyłącznie osoba bezstronna i niezależna, aczkolwiek nie każda – nawet hipotetyczna okoliczność

może stanowić o stronniczości arbitra lub budzić uzasadnione wątpliwości, które mogłyby uzasadniać złożenie przez stronę wniosku o wyłączenie arbitra.

W pierwszej kolejności odnotować należy, że rzekome uzasadnione wątpliwości w sprawie dotyczyły powiązań arbitra przewodniczącego nie ze stroną postępowania ani podmiotem powiązanym z nimi, a więc, jak stanowi Wytyczna IBA, spółką z jednej grupy kapitałowej, włączając to spółkę macierzystą. W sprawie ani arbiter przewodniczący, ani jego firma prawnicza nie świadczyli usług prawnych dla stron. Zgodnie z pkt. 1.1 Czerwonej Listy Wytycznych IBA bezwzględnym warunkiem wyłączenia arbitra jest tożsamość stron i to zarówno co do stosunku przedstawicielstwa, jak i doradztwa lub istotnego udziału finansowego:

„1.1. Zachodzi tożsamość pomiędzy arbitrem a stroną lub arbiter jest przedstawicielem podmiotu będącego stroną postępowania.

1.2. Arbiter jest menedżerem, członkiem zarządu lub rady nadzorczej lub ma podobne kontrolne wpływy w podmiocie będącym stroną.

1.3. Arbiter ma istotny finansowy udział w jednej ze stron albo istotny interes finansowy w rozstrzygnięciu sporu na korzyść jednej ze stron.

1.4. Arbiter regularnie doradza stronie, która go powołała lub podmiotowi powiązanemu z tą stroną, co przynosi arbitrowi lub firmie prawniczej arbitra istotny przychód”.

Zastrzec należy jednak, że zgodnie z pkt. (6) (a) Wytycznych IBA: „Fakt, że działalność firmy prawniczej arbitra dotyczy jednej ze stron, nie stanowi automatycznie źródła konfliktu interesów ani nie podlega obowiązkowi ujawnienia” (Bogucka 2010: 749). Tym samym, skoro dalej idący fakt nie stanowi automatycznej podstawy do wyłączenia arbitra w sprawie, to w warunkach braku tożsamości podmiotowej lub ww. powiązań kapitałowych mogły istnieć podstawy *ipso iure* do wyłączenia arbitra z powodów dotyczących powiązań z osobami trzecimi. Powyższa konstatacja wynika z naczelnej zasady każdego postępowania spornego, mówiącej, że nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.

Trudno tym samym uznać, aby doradztwo lub świadczone przez firmę prawniczą arbitra usługi prawne na rzecz podmiotu z grupy kapitałowej sponsora tytularnego, a więc nawet nie samego sponsora tytularnego pozwanego klubu, wypełniało wyżej wskazany warunek. Nie zmienia tego nawet standard z pkt. 2.3.6 Wytycznych IBA, który stanowi o przypadku, gdzie „Firma prawnicza arbitra pozostaje obecnie w istotnych relacjach handlowych ze stroną lub podmiotem powiązanym ze stroną” (Bogucka 2010: 753). Przedmiotowa wytyczna ma tzw. względny charakter (Czerwona Lista względna) i obejmuje, w przeciwieństwie do Czerwonej Listy bezwzględnej, sytuacje, w których strony mogą po ujawnieniu konfliktogennych okoliczności świadomie wyrazić zgodę na pełnienie funkcji przez arbitra pozostającego w ujawnionym konflikcie. Niemniej

w obu przypadkach, zarówno bezwzględny, jak i względny Listy Czerwonej, nawet przy kierowaniu się daleko posuniętą ostrożnością co do wpływu istotnych relacji handlowych na bezstronności, warunkiem *sine qua non* wyłączenia arbitra jest tożsamość stron sporu. W glosowanym orzeczeniu Sąd Apelacyjny w Lublinie całkowicie pominął ten fakt, zasłaniając się poglądem, że to stronom przysługuje prawo do oceny m.in. okoliczności, które są skategoryzowane na tzw. Czerwonej Liście.

Glosowane orzeczenie nie broni się również w świetle dalszych Wytycznych IBA i Listy Pomarańczowej, opisującej przypadki konfliktu interesów m.in. w sytuacji tzw. bieżącej usługi na rzecz jednej ze stron (Bogucka 2010: 753). Zastrzec należy jednak, że podobnie, jak w przypadku list czerwonych, świadczenie usług prawnych winno odbywać się na rzecz stron lub podmiotów powiązanych, co nie miało miejsca w sprawie. Nie zmieniają tego również wskazane w pkt. 3.3.4 i 3.5.4 Wytycznych IBA okoliczności, które nie wyłączają możliwości konfliktu nawet w przypadku braku udziału lub zaangażowania w spór (Bogucka 2010: 754). Niemniej każdorazowo mają one związek ze stronami lub podmiotami powiązanymi. Hipotetycznie pewne wątpliwości może budzić pkt. 4.3.1 Wytycznych IBA, która w ramach Listy Zielonej wskazuje, że „Firma stowarzyszona lub będąca w związku z firmą prawniczą arbitra, która nie dzieli zysków i wynagrodzeń z firmą arbitra, świadczy usługi na rzecz jednej ze stron lub podmiotu powiązanego ze stroną w niemającej związku sprawie” (Bogucka 2010: 755).

Trudno jednak przyjąć, aby firma prawnicza arbitra przewodniczącego poprzez fakt świadczenia usług prawnych na rzecz sponsora tytularnego jednej ze stron postępowania, który nie ma związku ze sprawą, mogła z punktu obiektywnego rodzić potencjalny lub rzeczywisty konflikt interesów. Potwierdza to część I. pkt. 6 Wytycznych IBA, gdzie jasno wskazano, że „Lista Zielona stanowi niezamknięty katalog okoliczności, w których z obiektywnego punktu widzenia nie występuje ani potencjalny, ani rzeczywisty konflikt interesów” (Bogucka 2010: 749). Znaczenie powyższego standardu jest dalej idące w zakresie, w jakim stanowi on, że: „Z tego powodu arbiter nie jest zobowiązany do ujawnienia okoliczności mieszczących się w zakresie Listy Zielonej”. Na gruncie glosowanego orzeczenia oznacza to, że brak złożenia oświadczenia o bezstronności nie miałby znaczenia, bo arbiter przewodniczący, kierując się ww. standardem, nie miałby obowiązku ujawnienia spornej w sprawie okoliczności świadczenia usług prawnych na rzecz podmiotu z grupy kapitałowej sponsora tytularnego.

Ponadto, niezależnie od przywołanych przykładów z list wytycznych IBA, zgodnie z Ogólnym Standardem (2) (a) i (b) Wytycznych IBA na każdym etapie postępowania arbiter winien kierować się przy ocenie tego, czy istnieją uzasadnione wątpliwości co do bezstronności, tzw. testem rozsądnej osoby

trzeciej (Bogucka 2010: 744). Na gruncie art. 1174 § 2 k.p.c. ww. test wiąże się z uzasadnioną wątpliwością, a nie każdą wątpliwością, czego Sąd Apelacyjny w Lublinie nie dostrzegł w sprawie, wskazując, że „wymagania stawiane osobom pełniącym funkcje arbitra należy łączyć z uprawnieniami uczestnika postępowania przed Sądem Polubownym do uzyskania wiedzy o wszelkich ewentualnych jego powiązaniach z podmiotami występującymi w postępowaniu”. Zaprezentowany przez Sąd Apelacyjny w Lublinie pogląd jest sprzeczny nie tylko z Wytycznymi IBA, ale i przywołaną kodeksową normą, która *expressis verbis* waży wątpliwości.

Dlatego brak ujawnienia w toku sprawy okoliczności dotyczących relacji arbitra przewodniczącego z głównym sponsorem Klubu Sportowego Piłki Ręcznej „Azoty-Puławy” SA nie mogło pozbawić autora skargi możliwości oceny, czy po stronie arbitra wystąpiły okoliczności wywołujące wątpliwości co do jego bezstronności lub niezależności i ewentualne podjęcia stosownych dalszych kroków procesowych. Nie można bowiem zgodzić się z Sądem Apelacyjnym w Lublinie, że w realiach toczącej się sprawy istniała uzasadniona wątpliwość co do braku bezstronności arbitra w sprawie. Arbiter nie miał obowiązku ujawnienia spornej okoliczności, a jej podniesienie przez skarżącego na późniejszym etapie wymagało oceny nie tylko co do zasadności, ale i przeterminowania – o czym w dalszej części glosy. Sąd Apelacyjny w Lublinie przyjął w sprawie, że każda wątpliwość winna być rozstrzygana na korzyść skarżącego, co nie tylko nie znajduje oparcia w normie art. 1174 § 2 k.p.c., ale również zaprzecza *ratio legis* postępowania o uchylenie wyroku sądu polubownego.

W postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego przedmiotem postępowania jest wyrok (Zachariasiewicz 2019: 42), a przez to jego treść i skutek (Weitz 2010: 28), jaki wywołuje jego wydanie (ale nie wykonanie). W jego toku nie dokonuje się – jak wskazuje K. Weitz – kontroli merytorycznej orzeczenia rozumianej jako stworzenie abstrakcyjnego modelu własnego rozstrzygnięcia, a więc sytuacji, w której „(...) sędzia państwowy stawiałby się na miejscu arbitra i zastanawiał się, jak rozstrzygnąłby sprawę, jaki wydałby wyrok i gdyby wynik, który uzyskał w takim rozumowaniu, nie był zgodny z wyrokiem sądu polubownego, to uznałby go za sprzeczny z podstawowymi zasadami porządku publicznego(...)” (Weitz 2010: 25). Niemniej dochodzi do oceny pewnych elementów rozstrzygnięcia wyroku sądu polubownego. Jak wskazał SN w wyroku z dnia 11.06.2008 r., „(...) sąd powszechny rozpoznając skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie jest sądem odwoławczym i nie rozpoznaje sprawy merytorycznie, jest on obligowany do dokonania kontroli, czy zostało prawidłowo zastosowane prawo materialne, albowiem bez tego niemożliwym byłoby ewentualne stwierdzenie naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego” (sygn. akt. V CSK 8/08).

Oznacza to – jak wskazał K. Weitz – że „(k)ontrola może być głęboka”, może nawet dotyczyć „weryfikacji ustaleń faktycznych”, ale po to, „aby rozważyć, czy obiektywnie istnieje stan w wyniku tego orzeczenia naruszający porządek publiczny”, a nie po to, aby dojść do określonego wyniku (Weitz 2010: 37). Sąd nie bada ustaleń faktycznych sądu polubownego, nie przeprowadza postępowania dowodowego (sygn. akt. V AGz 90/18), bazując na aktach arbitrażowych (sygn. akt. V ACo 41/16), co nie wyłącza jego prawa do ustalenia, że „(...) rażąco błędne rozstrzygnięcie ubliża praworządności” (sygn. akt. I CR 123/63), a „zarzut sprzeczności z porządkiem publicznym uzasadniać mogło zatem tylko wydanie przez Sąd Arbitrażowy orzeczenia pozostającego w oczywistej i rażącej sprzeczności z okolicznościami faktycznymi sprawy czy też zaoferowanym materiałem dowodowym” (sygn. akt. V AGz 90/18).

Zastrzec należy jednocześnie, że „(n)aruszenie przez sąd polubowny przepisów prawa materialnego, tj. ich błędna wykładnia czy wadliwe zastosowanie, samo w sobie nie stanowi naruszenia zasady praworządności, naruszenie przepisów prawa materialnego musi być tego rodzaju, że doprowadziło do wydania orzeczenia, które swoją treścią narusza podstawowe zasady państwa prawa” (sygn. akt. III CSKP 102/2).

Powyższy *modus operandi* winien mieć również swoje odpowiednie zastosowanie do badania bezstronności i niezależności, a samo uchybienie złożenia oświadczeń o bezstronności należy oceniać w świetle celu tego postępowania. Nawet hipotetyczna stronniczość nie musi automatycznie oznaczać, że wyrok narusza zasadę praworządności. Znaczenie ma jej wpływ na wyrok.

Na gruncie głosowanego wyroku Sąd Apelacyjny w Lublinie powstrzymał się od uzasadnienia, w jaki sposób rzekomo arbiter przewodniczący utracił przymiot bezstronności w wyniku świadczenia usług prawnych dla spółki z grupy spółek sponsora tytularnego. Zwracał na to uwagę pełnomocnik pozwanego klubu, co jednak lakonicznie Sąd Apelacyjny w Lublinie podsumował stwierdzeniem, że „Argumentacja tego rodzaju nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. Wyraźnie należy podkreślić, że istnienie okoliczności mogących wywołać wątpliwość co do niezależności lub bezstronności arbitra nie jest równoznaczne z uznaniem braku bezstronności lub niezależności osoby powołanej na arbitra”. Tymczasem nie każda wątpliwość decyduje o niezgodności z prawem wyroku sądu polubownego, ale wyłącznie uzasadniona. Nie można zgodzić się z Sądem Apelacyjnym w Lublinie, że był on zwolniony *per se* z potrzeby oceny, czy arbiter działał stronniczo, w szczególności, że *de iure* Sąd to przesądził, twierdząc, że brak oświadczenia o bezstronności w świetle ujawnionych okoliczności stanowił o fakcie naruszenia naczelnej zasady porządku konstytucyjnego, jakim jest prawo do bezstronnego sądu.

Nie zmienia tego również fakt, że arbiter przewodniczący był wskazany jako arbiter zastępczy przez stronę pozwaną. Sam fakt wskazania danego kandydata na arbitra nie może świadczyć o braku bezstronności lub naruszenia zasady równości, nawet jeśli arbiter był wskazywany jako arbiter zastępczy. Sąd Apelacyjny w Lublinie nie wyjaśnił podstaw tego twierdzenia, przyjmując *apriori*, że skarżący miał w sprawie prawo powołania wyłącznie jednego arbitra w przeciwieństwie do pozwanego klubu. Przypomnieć należy jednak, że trzeciego arbitra wskazał Przewodniczący Sądu Polubownego, a nie pozwany klub. Gdyby nawet uznać ten fakt za mający jakąkolwiek doniosłość prawną, to na etapie postępowania przed Sądem Polubownym skarżący wyraził zgodę na ten stan rzeczy i nie podnosił żadnych uwag w tym zakresie. Kierując się zasadą *volenti non fit iniuria* oraz prawem stron do umownego kształtowania postępowania arbitrażowego trudno uznać, aby podniesiony dopiero na etapie sądowym zarzut nie był nie tylko spóźniony, ale stanowił nadużycie prawa procesowego. Wyłączenia arbitra, którego strona sama powołała lub w powołaniu którego uczestniczyła, może ona żądać tylko z przyczyn, o których się dowiedziała po jego powołaniu (art. 1174 § 2 zd. 2. k.p.c.). To, że arbiter przewodniczący był wskazanym arbitrem zastępczym, skarżący wiedział od początku postępowania. Sąd Apelacyjny w Lublinie całkowicie pominął tą kwestię, jak również nie wyjaśnił, czy skarżący zachował określone art. 1176 k.p.c. ustawowe terminy do złożenia wniosku o wyłączenie arbitrów pod rygorem jego utraty (sygn. akt. V ACa 415/16). W zakresie, w jakim uzasadnienie nie zawiera żadnych ustaleń w tym zakresie, należy domniemywać, że Sąd Apelacyjny w Lublinie nie poczynił żadnych ustaleń, co finalnie może wpływać na dalszą ocenę głosowanego wyroku jako wyroku, który nie rozpoznał istoty sprawy.

5. Podsumowanie

Zasada *nemo iudex in causa sua* należy do naczelnych zasad prawa cywilnego, jak również zalicza się ją do zasad składających się na konstytucyjne prawo każdego do bezstronnego i niezależnego sądu. Nie oznacza to jednak, że – jak w głosowanym wyroku – sądy w toku postępowań o uchylenie wyroku sądu polubownego winny opierać się na swoistym domniemaniu braku bezstronności w przypadku każdej najmniejszej (nieuzasadnionej) wątpliwości co do bezstronności arbitrów. Bez wątpienia złożenie przez arbitrów w toku postępowań stosowanych pisemnych oświadczeń jest obowiązkiem ustawowym, ale ocena jego naruszenia nie może odbywać się z pominięciem *ratio legis* wprowadzonej w Kodeksie postępowania cywilnego skargi na wyrok sądu polubownego. Finalnie nie każde naruszenie gwarancji procesowych, a nawet materialnych winno stanowić uzasadnioną na gruncie art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c. podstawę

uchylenia wyroku sądu polubownego, w szczególności mając na uwadze Wytyczne IBA, które pomimo niewiążącego charakteru powszechnie stosuje się w praktyce arbitrażowej.

Wykaz skrótów

KPC	– Kodeks postępowania cywilnego
UoS	– ustawa o sporcie
Klub	– Klub Sportowy Piłki Ręcznej „Azoty-Puławy” SA
Kontrakt	– umowa o świadczenie usług trenerskich
Sąd Polubowny	– Sąd Polubowny ds. Piłki Ręcznej przy Związku Piłki Ręcznej w Polsce
Wyrok SP	– Wyrok Sądu Polubownego ds. Piłki Ręcznej przy Związku Piłki Ręcznej w Polsce
Wytyczne IBA	– Wytyczne IBA dotyczące zastępstwa procesowego w międzynarodowym arbitrażu

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego. Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296 ze zm.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2048.
- Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów. Dz.U. 2015 r. poz. 1595.
- Wytyczne IBA dotyczące zastępstwa procesowego w międzynarodowym arbitrażu (IBA Guidelines on Conflict of Interest in International Arbitration)

Orzecznictwo

- Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 września w sprawie XX GC 609/11.
- Orzeczenie SN z dnia 8 lutego 1937 r., C III 1254/35. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 358401.
- Postanowienie SA w Katowicach z dnia 26 października 2016 r., V ACo 41/16. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 3611057.
- Postanowienie SA w Katowicach z dnia 4 kwietnia 2018 r., V AGz 90/18. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 2486472.
- Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2021 r., III CSKP 102/21. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 3321875.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 23 marca 2017 r., V ACa 415/16. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 2317649.
- Wyrok SN z dnia 15 lutego 1964 r., I CR 123/63. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 178.
- Wyrok SN z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 320021.

Wyrok SN z dnia 11 czerwca 2008 r., V CSK 8/08. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 400965.
Wyrok SN z dnia 9 września 2010 r., I CSK 535/09. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 602748.
Wyrok SN z dnia 15 czerwca 2021 r., III CSKP 102/21. Dostęp: 10.10.2024. LEX nr 3321875.

Opracowania

- Aslanowicz, Marcin. 2019. *Pozycja prawna arbitra w arbitrażu handlowym*. Warszawa: C.H. Beck.
- Bogucka, Elżbieta. 2011. W: *Regulamin Arbitrażowy UNICITRAL. Komentarz*. Nowaczyk, Piotr, Szumański Andrzej i Maria Szymańska, 740–757. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Szumański, Andrzej. 2011. W: *Regulamin Arbitrażowy UNICITRAL. Komentarz*. Piotr Nowaczyk, Andrzej Szumański i Maria Szymańska, 164–202. Warszawa: C.H. Beck.
- Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Beata. 2008. Kilka uwag w przedmiocie konfliktu interesów w przypadku arbitrów pochodzących z wieloosobowych kancelarii prawnych. W: *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana dr. hab. Tadeuszowi Szurskiemu*, (red.) Tadeusz Ereciński, Tadeusz Nowaczyk i Piotr Nowaczyk, 15–25. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Pietkiewicz, Paweł. 2008. Wyłączenie arbitra. Wybrane problemy proceduralne na tle przepisów części piątej Kodeksu postępowania cywilnego. W: *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu*, (red.) Tadeusz Ereciński, Tadeusz Nowaczyk i Piotr Nowaczyk, 135–149. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Pruś, Piotr. 2020. Komentarz do art. 1174. W: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II*, (red.) Małgorzata Manowska. Warszawa: Wolters Kluwer, wydanie elektroniczne LEX. Dostęp: 10.10.2024.
- Szumański, Andrzej. 2015. *Arbitraż handlowy*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Tomaszewski, Maciej. 2008. Przyczyny wyłączenia arbitra w świetle prawa polskiego. W: *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu*, (red.) Tadeusz Ereciński, Tadeusz Nowaczyk i Piotr Nowaczyk, 245–260. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Wiśniewski, Andrzej. 2011. *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce*. Warszawa: Wolters Kluwer, wydanie elektroniczne LEX. Dostęp: 10.10.2024.
- Wiśniewski, Andrzej. 2011. Niezależność i bezstronność arbitrów w świetle prawa polskiego i praktyki międzynarodowej. W: *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. II. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Weitz, Karol, 2010. Klauzula porządku publicznego jako podstawa uchylenia wyroku sądu polubownego na tle praktyki sądów. *Biuletyn Arbitrażowy* 1: 13–38.
- Zachariasiewicz, Maciej. 2019. Klauzula porządku publicznego a uznawanie zagranicznych orzeczeń, których przedmiotem jest uznanie wyroku lub stwierdzenie jego wykonalność. *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego* 24: 21–46. DOI: 10.31261/PPPM.2019.24.02.

Źródła internetowe

Waś, Maciej. 2022. Przesłanki skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako formy kontroli państwa nad sądownictwem polubownym. Dostęp: 10.10.2024. https://bip.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/dokumenty/postepowania_awansowe/doktoraty/maciej_was/praca_doktorska_Maciej_Was_-_przeslanki_skargi_o_uchylenie_wyroku_sadu_polubownego_jako_forma_kontroli_panstwa_nad_sadownictwem_polubownym_.pdf.